

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Fuldensivm Antiquitatvm Libri III.

Brouwer, Christoph

Antverpiæ, 1612

Cap. XI. Documenta priscæ liberalitatis & munificentiae in Fuldense
monasterium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39712

*Fulredum hunc accipio, qui consilio & auctoritate apud Pipinum regem multò præstantissimus, res in Galliâ Italiaque summas moderatus est Anastasius in Stephano, Fulradum venerabilem presbyterum, Pipini consiliarium & Abbatem, salutat.

Fulredus aut
Fulradus
quis.

CAPVT XI.

S. Bonifacij pia vota consiliaq̃, ut optatis ab ipsius obitu successibus exaucta; & quâ, siue Ecclesia ab ipso erecta, siue populi ab eo conuersi, pietate & beneficentiâ Fuldense monasterium, & Martyris memoriam, prosecuti sint.

Primum Documentum à quatuor Boiariæ Ecclesiis.

Cunctis nostris fidelibus notissimum est, qualiter præclarissimus patronus noster, & totius Galliæ atque Germaniæ Apostolus S. Bonifacius, cum ab errore gentilitatis Boioariam conuertisset, diuisit eam in quatuor Episcopatus, & quatuor ex discipulis suis ordinauit pastores, ad regendum populum Dei. Ioannem Salzburgenſi Ecclesiæ; † Viuilum Batauensi Ecclesiæ; * Gouibaldum Ratisbonensi Ecclesiæ, Erimbertym Frisingensi Ecclesiæ præponens. Qui statim velut palmites veræ viti adherentes, in vineâ Domini, non sine fructu animarum sibi commissarum, comparuerunt; sed & insuper, quantum potuerunt, ipsam Fuldensem Ecclesiam, matrem suam, pro amore pij patris Bonifacij, donis & honoribus extulerunt. Vnde contigit, vt quisque eorum, pro posse suo, charitatis oblationes Fuldensibus fratribus, de sua patriâ annuatim persoluerent, ac suos ciues, vt idem facerent, incitarent. Sicque factum est, vt de singulis regionibus plurima prædia quique Fuldensi ecclesiæ, pro honore S. Bonifacij Archiepiscopi & Martyris conferrent; cresceretque & augmentaretur domus Domini de die in diem. Obtulit ergo primum * Salzburgenſis Ecclesia matri suæ Fuldensi Ecclesiæ, in oppido suo Hallâ nuncupato, domum & fontem salis, cum competentibus & utensilibus suis, unde singulis annis XII. talenta persolui possunt. Obtulit etiam Ratisbonensis Ecclesia

Zacharia epistolâ ab anno DCCXL.

nô solum ius in Boiariâ, sed in omni Galliâ prædicandi conceditur.

S. Bonifacij labores & descriptos ab eo diocæſionum limites in Bauariâ, vide lib. 5. Boicar. rerum Mar. Velf.

* Salzburgenſis Batauensi & Laureacensi. nam conſueuerunt.

* Gaudaldum seu Garibaldum

† Viuilus seu Viuilo, quia legitimus in Bauariâ reuertus, & à Gregorio tertio ordinatus, censetur

Bb 3

qua-

à S. Bonifacio ad meliora institutus Epistola Gregorij ad Bonifacium 1. 10. in editis Bonifacij. * Iuuauia antiq. post Salzburgum à prafuente Salis; Salinis hodieq̃ abundat: Marc. Velf. lib. 4. rerum: Boic. fol. 215.

quatuor vineas, & quatuor regales mansos, cum curtibus & competentibus, ac famulis suis; vnde singulis annis transmittere debent ad Fuldensem Ecclesiam, fratribus Deo & B. Bonifacio seruientibus, ^a piscem magnum Husen nuncupatum; & de oleo arborum, quantum equi duo in lagenis deferrent. Similiter de oleo & de pisce solebat Batauensis Ecclesia idem, dum viueret Vinulus Episcopus, fratribus Fuldensis monasterij singulis annis in oblationem transmittere; quo defuncto, paulatim per negligentiam & incuriam, siue per viae longinquitatem, subtractum est. Frisingensis verò Ecclesia, cui praeerat Erimbertus Episcopus, quae iuxta Alpes & montana Italiae sita est, singulis annis caseos grandes, ^{* Bergkeese} vocatos, Fuldensibus fratribus in oblationem trans mittebat. Praeterea, de singulis terrarum provinciis, seu regionibus, singuli fideles offerebant Deo & B. Bonifacio, pradia seu mancipia, quae omnia descripta sunt in octo codicillis, & reposita in librario sanctae Fuldensis Ecclesiae.

^{Husen piscis, vel Heson. i. Efox.} ^a Piscem magnum Husen nuncupatum. Husen, vel, ut haec aetas Hausen, semilatinis Huso, piscis est, praecipua magnitudine, quem ex ossibus plerique, & esocem interpretantur; illabitur in Danubium aliosque riuos Ponti miscellaneos. Describit eum Magnus Albertus, huius de qua loquimur olim Ecclesiae Episcopus, vicenum quatuor pedum longitudine porrigi, vbi adoleuit maximè, nullis planè ossibus interstitum, quemque color & sapor à sturione multum discriminet. Porro, licet huius generis hospes Danubij proprie, ac Danubianus etiam audiat; Plinius tamen, ni species eum fallit, & in Rheno capi, & Sulpitius Seuerus in Ligere iussu D. Martini immanem captum Esocem, perhibent. Vnde nec otiosè hoc loco eius magnitudo celebratur. Balthasaro Principi & Abbati, cum exutus potestate, Caesaris opem imploratum in Austriam magnis itineribus contendit, anno 1578. Viennae praegrans esox Rudulphi Imperatoris nomine in hospitio munus, quasi à Danubio debitum, postliminio praesentatum est.

Secundum Documentum à traditione Lulli Episcopi.

^{Fargalaba praedium. Vnstruth Gregor. Turon. Onestrutha flu.} ^{S. Lulli in S. Bonifacii pietas.} In nomine Domini. Regnante domino Carlo Francorum & Longobardorum Rege, ac patricio Romanorum, die xxv. mensis Septembris, die Dominica, cum idem gloriosissimus Rex Carolus, curiam haberet apud nos; ego Lullus Dei gratia Moguntinae Sedis Archiepiscopus, tradidi domno meo S. Bonifacio Archiepiscopo & Martyri, coemptionem praediorum, quam coemi in villa Fargalaba, quae sita est in pago Thuringiae, super fluuium Vnstruth nuncupatum, ea conditione, ut pars mea sit cum domno, & patre meo sanctissimo, Bonifacio martyre & Archi-

Archipontifice, in regno Dei: & ut fratres Fuldenses mei perpetuò sint memores. Deditque consilium quibusdam fidelibus nostris, quatuor videlicet nobilissimis viris, VValtoni, Reginaldo, VWarmundo, Burcharde, qui pradia in confinio eiusdem Villa Fargalaha in proprietatem habebant, ut partes suas S. Bonifacio traderent, eumque suum heredem facerent in terris, ut sui coheredes fierent in calis, qui & ita fecerunt. Et hæc traditio coram Rege confirmata est.

Tertium Documentum à S. Willibaldi donatione.

VWillibaldus etiam Eichstatensis Ecclesie Episcopus, obtulit Deo & B. Bonifacio, cuius ipse quondam fidelis erat discipulus, fratribusque suis Fuldensibus, in oblationem, villam vnā^b in pago Sualefeldensi sitam, Kuchese nuncupatam, ut annuo censu, fratres, pro sui commemoratione, consolationem & oblectationem, & pitantiam haberent. Et, ut breuiter multa perstringamus, quia omnium Ecclesiarum Gallie, Alemanie, & Germanie Apostolus & prædicator extitit S. Bonifacius, iure ab omnibus gentibus ei soluebatur census.

^bIn pago Sualefeldensi.] Hæc perspicuè in S. Solæ gestis rebus. * Sola quippe, siue Suolon, S. Bonifacij discipulus, VWillibaldi collega, Fuldensis disciplinæ alumnus, finitima Boiariæ loca, & Eistatensi ditioni contributum agrum incoluit: in hoc Sualæ nomen tulit, qui Altmonærii oportunitate ceteris feracior, præcipuum vectigal præbebat incolis, qui que latè prædiis ac fundis instructus, non Kuchese tenuis modò, Fuldensibus annonam supportabat, sed ex totâ Solæhofij monasterij amplitudine, fructum abundè largiebatur. Totus itaque tractus hic terrarum, Sualæ seu Sualefeldie & Sualeueldoni nomen obtinuit: in quo VVunebaldus etiam cum VValpurgæ sorore monasticam coluere; quorum in actis non appellatio tantum huius regionis, sed lex quoque Sualafeldica celebratur.

Quartum Documentum, à populis Christianâ lege Bonifacij studio imbutis.

Habuit monasterium hoc in Saxoniâ^c M M M mansorum. totidem in Thuringiâ. item in prouinciâ Hessonum & VVetericibiorum. Item in prouinciâ Rheni & VVormatie tria millia. Similiter in prouinciâ Boiariæ & Alamanie. Quibus ex mansis, ferunt, partito singulis in prouinciis quingenta mansa, senis cuiusque regionis Dynastis loco beneficij cessisse, ut Ecclesie Fuldensis iura sarta tecta conseruarent, sed cupidine & auaritiâ, secus ea patrocina cecidisse. Huc iam denique,

al. Willibaldus Eistatensis. Marian. & antiq. Chronol. Hund. Marc. Velf. ad an. 746. Boic. lib. 5. Henric. Canif. lection. ant. Tom. 4. * quasi pitantiam à pitissando. * Nam Rhe-

mos vsque & ultra, Apostolicum minus protulisse, Hincmarus ep. 6. c. 19. & ipse S. Bonifacij epist. varieg. ac 132. restantur.

* Ermâricus in vitâ S. Solæ, & hic lib. 3. Antiq. Fuldens. Rudolphus in Rhaban. actis. Wolfhardus in S. Walpurg. Tom. 4. antiq. lect. Tria millia mansorum. MS. Fuldensis. xv. millia Mansorum uniuersè. * Hic pro Sueniâ.

nique, si Regum & Imperatorum Carolomanni, Pipini, Caroli, Luduici, Lotharij, Arnulphi, Ottonis, Conradi, Henrici sancti, & aliorum Principum, ac priuatorum hominum donationes, prædia, fundos, decimas Thuringicas, ceteraque auita patrimonia adiuceres; starentque veteri iure cuncta, æstimes, dubium fore, an vlla huic Ecclesiæ etiam Archiepiscopalis sedes, diuitiis & vectigalium magnitudine, equiparari posset.

Godefrid.
Steevech ad
Veget. lib. 3.
c. 19.

Ad leg. Fræ-
ci. & Ripuar.

Simonis

Schardij le-

xicon iuris.

Budæum in

Pandec. Pet.

Gregor. lib.

8 c. 20. n. 1.

Fr. Hoto-

man de verb.

Feudal. vbi

citatur mul-

ti.

^a Vitus Amer-

bach ad con-

stitut. Car.

M. Mann &

Müll. & Za-

sius I C. Maf-

mat.

^b Leg. Fræcor.

lib. 1. c. 85.

^c Constitut.

Caroli Ma-

gni, & MS.

diplomat.

Marc. Vell.

lib. 4. Boica-

rum rerum

ad an. 616.

^d Contrâ Fr.

Hoto-

man.

^e al. Indomi-

nienta. Amo

in lib. 3. c. 35.

^f Ledilia à

Leudis, id est

hominibus

subiectis.

^g Mansi re-

gales.

^h Sacrales à

Frönen. i ser-

uitium do-

minis præsta-

re.

^a Tria millia mansorum.] Vt hæc immensitas prædiorum oculis subiiciatur; obseruo, mansus & mansiones, vno sensu inter militaria diuersoria recenferi: at Iurisperiti, vt obuiam hanc vocem in barbaricis legibus passim vsurpant; ita non perinde eius notionem exprimunt. Mansa hæc, vtique Latine dederim potius origini, quam vernaculæ parum ad rem subiectam aptæ; siue cum nonnullis virum, seu mensuram aut metatum respicias. Nam absque controuersia, Mansi nomine fundum accipiunt, vbi colonus maneat; etsi de modo fundi litigent, num is tantus, quantum par boum elaboret aratione, num iugeri molem haud excedens. Equidem hæc mansa, ^b Francorum ritu, accipio iis agrorum circumscripta spatiis, vnde minimus agricola, saluo dominorum fructu, se familiamque largè sustentaret. Quorsum enim alioqui legislator de vno manso ad Ecclesiam dato iussa conderet; & mansi vnus, ac duorum donatio, in tanti pretium veniret? Prælucent hîc mihi collectanei libri Fuldensis Ecclesiæ, qui iugera, fundos, seruitia plura, singulis hisce mansis describunt. Sed age, locum hunc, etiam ex Cæsario Prumiensi Abbate magis illustremus, qui ad monasterij sui vetera diplomata, & donationum indices, glossas scripsit; quas olim ex egregio manuscripto delibare licuit: *Mansa*, ^d inquit, *vnde mansionarij, erant villa aut loci familiarum singularum, quæ quadripartita. I. Seruilia, quæ in seruitiis omnibus & pendendo fructu, conditione deteriora. II. Ledilia, quæ multa quidem dominis commoda ferebant, sed non ita continuò seruebant. III. Ingenualia erant in Arduenna, vulgò dicta* ^e *Künigshouen. IIII. Mansi Absi, sic dicti, quòd non haberent cultores, sed dominus eos haberet in sua potestate, vulgò Vroynde.* Atque pro mansionum varietate Colonorum, deprehendo diuersam quoque conditionem extitisse: nam apud Hennebergios Rhora Fuldensis Ecclesiæ monasterium, vno terrarum districtu, agricolas numerauit, Lidos VIII. Seruitores LXXVIII. Saxones XVIII. Sclauos LXXV. Colonos XXX. Tributarios XXXIX. Neque sua hisce locis hierarchia defuit; siquidem in tractu Abbatessode, qui septem constitit territoriis, totidem Ecclesias, & Clericos extitisse lego, qui decimas & rem diuinam ibi procurarent. Ceterum, quia hæc fundorum & opum exaggeratio, non luxui vel ambitioni nata, sed S. Bonifacij religioni meritisque tributa, gloriosius ille multo, quam Curio Dentatus, triumphator non Samnitium, sed tot Christo deuictarum gentium; neque in concione populi Ro-

mani,

Brown
Antiqu
Fulden
ST
9

mani, sed in concilio beatorum cælitum, iteret hæc voces, *Tantum agri (hominum & animarum) cepi, ut solitudo fuerit futura, nisi tantum hominum cepissem. Tantum hominum porrò cepi, ut fame essent (aternâ) perituri, nisi tantum agri cepissem.*

Quintum Documentum, à cunctis promiscuè Christi fidelibus.

Extant elenchi, qui per villarum & hominum nomenclaturas recensent traditiones fidelium, qui de diuersis regionibus Fuldensi monasterio sua prædia contulerunt; in his primus titulus:

Descriptio eorum, qui de pago VVormatiense, & * Rinense, * Rhenense, & de Alsatiâ & de Grapselt, S. Bonifacio sua prædia seu mancipia contulerunt.

Quæ ne minuta leuiaque censeas, in hoc ordine & sequentium titulorum, reperias homines illustres ac nobiles, qui in Alsatiâ & vrbe Strasburgo, areas immensas, agros, prata, siluas, vineta, domos, numerosam familiam singuli, cum omnibus fortunis, huic monasterio munificè obtulerunt.

Wormatiensi in pago sparsis locis prædiorum & vinearum plus quadringentis possessum.

Leiderat verò Comes per manus Lulli Archiepiscopi Moguntini omne patrimonium suum VVormatiensis tractus huic Congregationi tradidit, & in vrbe Moguntia complures domos & familias. Per multa quoque vitiferis è locis Rhenus vini dona vndique conuehebat.

Par ratio beneficentiæ à Lotharingis & Transrhenanis; in quibus numerant, Wetereibam, Moingowe, Hassiam; remotiores autem, Loganaha, Angergowe, Westphalam, quiq. maris accolæ Fresiam S. Bonifacij martyrio inclytam habitabant.

Sueuiæ item & Boiariæ amplissima prædia, pascua, & hominum pecorumque vim annumerant; vbi ex vno fundo annuè præberi persæpè legas indomitos equos octoginta, quinquaginta boues pascuales aut vaccas, porcos nonaginta.

De Thuringiæ Saxonique decimis quid loquar? centum tredecim è pagis olim collectas? quarum omnium rerum tituli & indices reperiuntur adhuc, antiquitate & methodo suâ spectati; quibus & loca, nominaque tum donantium, tum persistantium, satis disertè exponuntur. Vnum Erkanberti locupletissimi

D d tiffimi

eri
titate
nes.

Alsatorum
donaria.

VVormatiensi
in agro quid
possessum.

Leiderati Co-
mitis munifi-
centia.

A Rheno vi-
na.

Transrhena-
ni.

Loganaha.

Angergowe.

Vestphalia.

Fresia.

Sueuia.

Boiaria.

Equi vno
mitti.

Bovis pas-
cuales.

Porci
Thuringia.

Saxonie
fundi.

Erkanberti

locupletissimi

tissimi Præfulis multiplex donum præterire nequeo; qui è Saxonis agris per manus Luitfridi, Deo & S. Bonifacio innumeros propè fundos assignauit. de quibus verus membrana: *Numerus mancipiorum CCLIII. villarum XXIII. prædiorum seu hubarum CLXX.*

CAPVT XII.

Nonnulla, quæ ad Carolum Magnum amplissima munificentia patronum huius Ecclesiæ.

DE huius Principis origine & natalibus, cùm Gallicas Teutonicasque nationes longa trahat & anceps hac illac disceptatio, deposcente sibi qualibet sideris tanti decus; breuiarium regis donationis ex antiquis codicillis affero, quâ conceptionis origo prodi videtur:

MS. Tradit.
n. 15.

Donamus (ait inter alia) & contradimus Domino nostro Salvatore, sanctoque Bonifacio martyri, qui in Fuldensi requiescit monasterio, Terram conceptionis nostræ, hoc est, ² totam comprouinciam circa Onestrudis, flumen* Vnstrudt, ipsamque, chortem nostram in Vargalaha cum omnibus compertinentiis suis, & cum omnibus villis longè vel propè positis, quæ ad eam respiciunt; cum omni proprietate, sicut eam nos à parentibus nostris in proprietatem accepimus.

Carolus Magnus quo loco conceptus.
* Onestrudis, Franc. annal.
* Curiam vel Corsum

Relatio priscorum hominum de eadem Traditione.

Ferunt prisca ætatis homines, Pipino, cum illic unà cum S. Bonifacio in eadem chorte degeret, diuinitus innotuisse, se Magni Caroli, id est fidei olim propagatæ & rerum gestarum magnitudine clarissimæ prolis fore parentem. Monstratumque locum iuxta molam, in quo Carolus narrabant exorsum primordia vitæ suæ.

² *Totam comprouinciam.] Geographicum hæc vnum promo, quod ex obseruationibus est Henrici Haueri Kempensis, viri in Societate nostrâ, dum vixit, tum doctrinâ aliâ multijugâ, tum peritiâ Saxoniarum rerum, tum denique prolixis eam in gentem meritis, & innocentiam morum, valde spectati. Is Meliboci montis vasta iuga rimatus, ostendit Hercyniæ inclusum, venire in eam quoque Thuringiæ regionem, quæ Eichsfeldiæ titulo à reliquâ ditione seiuncta, maiorum religione seruata, Moguntino Præfuli paret: quodque Tacitus Catos vrgeri ab Hercynio saltu narrat, id ipse de Meliboco Hassiam etiamnum prosequente & deponente, verum esse confirmare solitus. Istinc*

Henric. Hauerus Societ. Iesv presbyt.
Ptolom. in Geogr.
Melibocum mont.
Hercynia.
Lib. de moribus German.
Hartzwald.

namque